

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ПОДІЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГІОНУ

О.П. Яремко

*Тернопільське обласне управління лісового і мисливського господарства
(м. Тернопіль, Україна)*

e-mail: OYaremko@i.ua; ORCID: 0000-0003-4619-0527

У статті розглянуто теоретико-методичні підходи та перспективи стимулювання розвитку лісового господарства Подільського економічного регіону. Визначено основні фактори негативного впливу на стимулювання та розвиток у лісовій галузі регіону. З'ясовано перспективні підходи управління, що забезпечать результативність в управлінні лісовиробничого комплексу. Наведено етапи вирішення проблем лісового господарства у проведенні реформування з використанням зарубіжного досвіду, а також удосконалення інституцій, ринкових механізмів у поєднанні з державною підтримкою. Доведено, що розвиток лісоресурсної сфери Подільського економічного регіону повинен базуватись на активній співпраці державно-приватного партнерства, що надасть змогу залучити додаткові фінансові ресурси для розвитку, модернізації та створення нових лісогосподарських виробництв, а також зміна підходу управлінських рішень сприятиме розвитку інфраструктурного забезпечення Подільського економічного регіону. Впровадження сучасних механізмів управління зменшить монополізацію ринку деревини в регіоні, а залучення приватного капіталу в лісогосподарське виробництво приведе до створення конкурентного середовища. Своєю чергою, лісгоспи, як зацікавлені сторони регіонального ринкового процесу, будуть змотивовані до збільшення удосконалення та покращання умов розвитку лісового господарства в Подільському економічному регіоні, а також регулювання лісовим господарством, яке має забезпечити стабільний розвиток лісового господарства шляхом підвищення раціональності управління та багатоцільового використання лісових ресурсів.

Ключові слова: *лісове господарство, регіональне управління, стимулювання розвитку, лісогосподарські підприємства, лісові ресурси.*

ВСТУП

Розуміння лісу як системи взаємопов'язаних продуктів і послуг, загальна стурбованість світової спільноти станом лісових екосистем планети та виникнення ідеології сталого розвитку сприяли зміні уявлень про традиційну практику лісокористування і розвитку концепції сталого лісокористування. У Лісовому кодексі України (ст. 34) зазначено, що організація лісового господарства має своїм завданням забезпечувати ведення лісового господарства на засадах збалансованого розвитку з урахуванням природних та економічних умов, цільового призначення, лісорослинних умов, породного складу лісів, а також функцій, які вони виконують [1].

Адже нерівномірність лісового покриву на території України зумовлює створення нових підходів у лісовому господарстві з урахуванням регіональних особливостей. Регіональна політика передбачає цілеспрямовану діяльність держави з узгодженням політичних, економічних, соціальних процесів, врегулювання відносин між обласним управлінням.

Метою статті є визначення перспективних напрямів управління розвитку лісового господарства Подільського економічного регіону.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методологічні підходи в управлінні лісовим господарством України

вивчалися та досліджувалися багатьма вітчизняними вченими, особливу увагу приділяли цьому питанню Фурдичко О.І., Лицур І.М., Бобко А.С., Дребот О.І., Шершун М.Х., Кизим М.О. та інші. Однак слід зауважити, що недостатньо розкрито питання, напрями управління розвитку лісового господарства Подільського економічного регіону.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

За дослідження теоретико-методологічних підходів використовували такі методи наукових досліджень, як абстрактно-логічний, аналіз теоретичних положень методів управління лісовим господарством, порівняльний аналіз і групування.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Стале ведення лісового господарства можна розглядати як систему ведення господарства, способи управління лісами та лісовими площами і їх використання таким чином і з такою інтенсивністю, що забезпечують їх біорізноманіття, продуктивність, здатність виконувати відповідні екологічні, економічні та соціальні функції на місцевому, національному й глобальному рівнях, без заподіяння шкоди для інших екосистем [2].

У Концепції реформування та розвитку лісового господарства України зазначено, що для розв'язання існуючих проблем галузі необхідне підвищення ефективності управління лісовим господарством відповідно до Концепції сталого лісокористування [3].

Адже лісове господарство України забезпечує не лише національну економіку деревиною для виробництва будівельних матеріалів та іншої лісогосподарської продукції, але і виконує екологічні й рекреаційні функції, тощо. Чільне місце займає стабільний розвиток лісогосподарського виробництва будь-якого регіону країни, якщо є наявність природно-ресурсного потенціалу, що створює підґрунтя для розвитку лісовиробничої галузі. Наприклад, Подільський економічний регіон визна-

чається розвитком деревообробного підкомплексу лісової галузі. Складові лісогосподарських підкомплексів забезпечують розширене лісовідтворення, підвищення продуктивності лісів, посилення їхніх екологічних функцій, лісовпорядкування, захист та охорону [4].

У межах Подільського регіону, частка лісових земель становить 96,5%, а землі інших облікових категорій – 3,5%. У межах лісових екосистем вагому частку займають землі, вкриті лісовою рослинністю, близько 96% [5]. Лісове господарство регіону визначається основними напрямками проведення заходів по відтворенню лісів, підвищенню їх продуктивності, збереженню лісового біорізноманіття. Найпоширенішими на території Поділля є діброві та грабово-дубові ліси, їх частка коливається від 91,4% у Вінницькій обл. до 53,4% у Хмельницькій обл. Частка судібров найбільш присутня у Хмельницькій (28,8%) та Тернопільській (13,5%) обл. У Хмельницькій обл. значні площі також займають субори (16,6%). У той самий час як цей тип лісорослинних умов у межах Тернопільської та Вінницької обл. є мінімальним (3,2% і 0,2% відповідно). Бори присутні лише у Хмельницькій обл., проте їх частка є незначною (1,2%). Найбільшу частку займають свіжі діброви – 87,3%. Вологі діброви формуються на значно меншій площі – 9,2%. Сухі, сирі та мокрі діброви становлять найменшу частку – від 2,9% до 0,1% [6].

Перспективи розвитку лісоресурсної сфери Подільського економічного регіону мають ґрунтуватись на активній співпраці державно-приватного партнерства, що надасть змогу залучити додаткові фінансові ресурси для розвитку, модернізації та створення нових лісогосподарських виробництв. Об'єднавши зусилля обласних лісогосподарських управлінь та визначивши перспективний напрям лісогосподарського виробництва з урахуванням регіональних особливостей, надасть можливість запобігти значних лісоресурсних та економічних втрат. Основним акцентом має бути збалансоване лісокористування та еколо-

гізація лісогосподарських процесів. Такі дії дадуть змогу підвищити рівень інноваційної активності, що сприятиме впровадженню екобезпечних, енергоефективних та ресурсощадних технологій на всіх етапах ринкового обігу лісосировини та лісопродукції [7].

Погоджуючись із твердженнями Шершуна М.Х. [8], що принципи збалансованого лісокористування передбачають управління ресурсами, що має на меті забезпечувати економічні, соціальні, екологічні й культурні потреби теперішніх та майбутніх поколінь. Слід зазначити, що за реалізації цих підходів можуть виникати певні перешкоди, якщо не вдосконалювати управлінські процеси. Вітчизняні науковці виділяють ряд проблематик, що можуть перешкоджати розвитку управління лісового господарства (рис. 1).

Отже, для вирішення вищезазначених негативних чинників необхідно розробити підходи для підвищення ефективності управління та вдосконалення лісового господарства Подільського економічного регіону. Стимулювати розвиток Подільського економічного регіону необхідно ще й тому, що регіональний рівень є об'єднанням між локальним та національним рівнем, і пред-

ставляє можливості розвитку на міжнародному рівні. Регіональний розвиток передбачає постійне інвестиційне залучення, що і створює цілісний механізм економічного розвитку лісового господарства.

Під дією стимулювання здійснюється активна діяльність суб'єктів сталого розвитку регіону з досягнення конкретної цілі. Мотиваційний підхід має діяти щодо суб'єктів, а не лише до об'єктів лісового господарства Подільського економічного регіону. Досягнення економічних, екологічних, соціальних цілей породжує нові економічні й соціальні потреби, які здійснюють вплив на покращання параметрів регіональної системи та її складових [9].

Нині функціональні підходи регіонального розвитку лісового господарства формуються на підставі затребуваних змін у природокористуванні та лісогосподарському виробництві. Розглядаючи це питання, Боцула О.І. [10] та Василик Н.М. [11] стверджує, що до основних підходів розширення регіонального потенціалу лісового господарства належать:

- світові тенденції та міжнародні виклики;
- регіональні інтереси і специфіка;
- національні особливості та внутрішні виклики;

Рис. 1. Перешкоди розвитку управління лісовим господарством Подільського економічного регіону

Примітка: розроблено автором на основі [8].

- наукове обґрунтування принципів сталого лісокористування.

Зміна підходу управлінських рішень сприятиме розвитку інфраструктурного забезпечення Подільського економічного району. Впровадження сучасних механізмів управління зменшить монополізацію ринку деревини у регіоні, а залучення приватного капіталу в лісогосподарське виробництво зумовить до створення конкурентного се-

редовища. Своєю чергою, лісгоспи, як зацікавлені сторони регіонального ринкового процесу, будуть змотивовані до збільшення деревного різноманіття з акцентом на більш цінні породи деревини.

Структура управління лісовиробничим комплексом Подільського регіону не створює умов для незалежності лісогосподарських підприємств. Такий підхід, певною мірою, обмежує економічні механіз-

Рис. 2. Етапи вирішення проблем лісового господарства

Примітка: сформовано на основі [14].

ми управління. Узгодженість у вирішенні організаційно-економічних, екологічних і соціальних викликів регіонального лісовиробничого комплексу дасть змогу сформувати організаційно-економічний механізм раціонального використання, охорони і відтворення лісових ресурсів з урахуванням захисних та рекреаційних чинників [12].

Слід зауважити, що переробка лісових ресурсів Поділля потребує вдосконалення й збільшення виробничих потужностей, шляхом оновлення технічної бази. Важливим напрямом залишається питання формування сертифікаційного фонду, що з кожним роком набирає обертів та дає можливість українській деревині виходити на міжнародний рівень. Такий підхід має продовжуватись, та лісгосподарські процеси вдосконалюватись [13].

Етапи вирішення проблем лісового господарства у проведенні реформування з використанням зарубіжного досвіду, а також удосконалення інституцій, ринкових механізмів у поєднанні з державною підтримкою наведені на *рис. 2* [14].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що лісове господарство Поділля має великий потенціал розвитку економіки та лісової політики за умови узгодженості лісгосподарських процесів. Враховуючи вищезазначене, формування й розвиток лісгосподарського комплексу регіону має відбуватися шляхом досягнення конкурентних переваг та втілення нових підходів. Теоретико-методологічною основою підходів управління лісовим господарством у цьому регіоні є процес управління лісами на державному та регіональному рівні, але починати стимулювати структуру управління потрібно з найвагомішої ланки, лісгосподарських підприємств. Лісовиробнича сфера в регіоні має включати потужну деревообробну ланку, яка стане головним зв'язком між другорядними регіональними секторами виробництва, іншими областями та державно-управлінськими інститутами, що, своєю чергою, призведе до економічно незалежного визнання Подільського регіону в лісовій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 р. № 3852-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 17. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.
2. Resolution H.I. General Guidelines for the Sustainable Management of Forests in Europe. In: *Second Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe (June 16–17, 1993)*. Helsinki, Finland. P. 5–8. URL: http://www.foresteurope.org/docs/MC/MC_helsinki_resolutionH1.pdf.
3. Про схвалення Концепції реформування та розвитку лісового господарства: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.04.2006 р. № 208-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/208-2006-%D1%80>.
4. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: навч. посіб. Київ: Вікар, 2001. 374 с.
5. Фурдичко О.І., Яремко О.П. Нові аспекти лісівництва щодо лісгосподарського виробництва на прикладі економічного регіону «Поділля». *Збалансоване природокористування*. 2019. № 3. С. 5–13.
6. Бондар А.О., Матусяк М.В. Сучасний стан лісового фонду лісгосподарських підприємств Поділля. *Сільське господарство та лісівництво*. 2016. № 4. С. 170–178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agf_2016_4_22.
7. Зіновчук Н., Василик Н. Стимулювання розвитку лісоресурсної сфери: системні суперечності та інструменти реалізації економічних механізмів. *Економіст*. 2012. № 12. С. 52–54.
8. Шершун М.Х. Реформування системи лісового господарства України у контексті європейської перспективи розвитку. Київ: ДАІ, 2012. 336 с.
9. Сиротинська А.П., Кондратюк Т.В. Готова продукція лісового господарства України: стан, тенденції та перспективи розвитку в умовах глобалізації світової економіки. *Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах глобалізації світової економіки*: матеріали всеукр. економ. форуму з міжнар. участю (м. Житомир, 27 квіт. 2017 р.). Житомир, 2017. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/46.pdf>.
10. Дубина М.В., Зінкевич О.В. Теоретичні аспекти функціонування та розвитку лісового господарства в Україні. *Бізнес Інформ*. 2020. № 2. С. 187–192.
11. Василик Н.М. Комплексне використання лісоресурсного потенціалу регіону: переваги, сучасний стан та перспективи. *Агроекологічний вісник*. 2009. № 23. С. 41–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2009_23_11.
12. Боцула О.І. Стратегічні напрями розвитку еколого-економічного управління лісовим господарством. *Економіка природокористування і сталий*

- розвиток. 2018. № 3–4. С. 107–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epod_2018_3-4_17.
13. Дребот О.І. Сутність лісового комплексу: теоретичні та методологічні аспекти. *Економіст*. 2011. № 10. С. 14–16.
 14. Кичко І.І., Гарус Ю.О. Перспективи розвитку лісового господарства України. *Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2016. Вип. 11. С. 128–132.
- ## REFERENCES
1. Lisovyi kodeks Ukrainy vid 21 sichnia 1994 r., № 3852-XII (Redaktsiia stanom na 03.07.2020) [Forest Code of Ukraine dated January 21, 1994, no.3852-XII (Revision as of 16.10.2020)]. (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12> [in Ukrainian].
 2. Europe, F. (1993). Resolution H1: general guidelines for the sustainable management of forests in Europe. *Second ministerial conference on the protection of forests in Europe* (pp. 5–8). URL: http://www.fores-teurope.org/docs/MC/MC_helsinki_resolutionH1.pdf [in English].
 3. Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia ta rozvytku lisovoho hospodarstva: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.04.2006 r., № 208-r [About the approval of the Concept of Forestry Reform and Development; Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 18, 2006 no. 208-p]. (2006). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2006-%D1%80> [in Ukrainian].
 4. Stechenko, D.M. (2001). *Rozmishchennia produktyvnykh syl i rehionalistyka [Location of productive forces and regionalism]*. Kyiv: Vikar [in Ukrainian].
 5. Furdychko, O.I. & Yaremko, O.P. (2019). Novi aspekty lisivnytstva shchodo lisohospodarskoho vyrobnytstva na prykladi ekonomichnoho rehionu «Podillia» [New aspects of forestry in forestry production, as exemplified by the Podillya economic region]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannia – Balanced nature management*, 3, 5–15 [in Ukrainian].
 6. Bondar, A.O. & Matusiak, M.V. (2016). Suchasnyi stan lisovoho ondu lisohospodarskykh pidpriemstv Podillia [Current state of forest fund of forestry enterprises in Podillya region]. *Silske hospodarstvo ta lisivnytstvo – Agriculture and forestry*, 4, 170–178. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agf_2016_4_22 [in Ukrainian].
 7. Zinovchuk, N. & Vasylyk, N. (2012). Stymuliuвання розвитку isoresursnoi sfery: systemni superechnosti ta instrumenty realizatsii ekonomichnykh mekhanizmiv [Stimulating the development of wood resource areas: system contradictions and tools of economic mechanisms realization]. *Ekonomist – Economist*, 12, 52–54 [in Ukrainian].
 8. Shershun, M. Kh. (2012). *Reformuvannia systemy lisovoho hospodarstva Ukrainy u konteksti yevropeiskoi perspektyvy rozvytku [Reforming the forestry system of Ukraine in the context of the European perspective of development]*. Kyiv: DAI [in Ukrainian].
 9. Syrotynska, A.P. & Kondratiuk, T.V. (2017). Hotova produktsiia lisovoho hospodarstva Ukrainy: stan, tendentsii t perspektyvy rozvytku v umovakh hlobalizatsii svitovoi ekonomiky [Finished products of forestry of Ukraine: state, tendencies of prospects of development in the conditions of globalization of world economy]. *Rozvytok maloho ta seredn'oho biznesu v umovakh hlobalizatsiyi svitovoyi ekonomiky: materialy vseukrayins'koyi ekonomichnoho forumu z mizhnarodnoyu uchastyu [Development of small and medium business in the context of globalization of the world economy: materials of the All-Ukrainian economic forum with international participation]*, Zhytomyr. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/46.pdf> [in Ukrainian].
 10. Dubyna, M.V. & Zinkevych, O.V. (2020). Teoretychni aspekty funktsionuvannia ta rozvytku lisovoho hospodarstva v Ukraini [The theoretical aspects of the functioning and development of forestry in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, 2, 187–192 [in Ukrainian].
 11. Vasylyk, N.M. (2009). Kompleksne vykorystannia lisoresursnoho potentsialu rehionu: perevahy, suchasnyi stan ta perspektyvy [Integrated use of forest resource potential of the region: advantages, current state and prospects]. *Ahrosvit – Agrosvit*, 23, 41–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2009_23_11 [in Ukrainian].
 12. Botsula, O.I. (2018). Stratehichni napriamy rozvytku ekoloho-ekonomichnoho upravlinnia lisovym hospodarstvom [Strategic directions for development of economic and economic governance by forest agriculture]. *Ekonomika pryrodokorystuvannia i stalyyi rozvytok – Environmental Economics and Sustainable Development*, 3–4, 107–114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/epod_2018_3-4_17 [in Ukrainian].
 13. Drebot, O. (2011). Sutnist lisovoho kompleksu: teoretychni ta metodolohichni aspekty [Essence of the forestry: theoretical and Methodological aspects]. *Ekonomist – The Economist*, 10, 14–16 [in Ukrainian].
 14. Kichko, I. & Garus, Y. (2016). Perspektyvy rozvytku lisovoho gospodarstva Ukrainy [Prospects for the development of forestry in Ukraine]. *Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky. Mykolai'vs'kij nacional'nyj universytet imeni V.O. Suhomlyns'kogo – Global and national economic problems. Mykolai'vs'kij nacional'nyj universytet imeni V.O. Suhomlyns'kogo*, 11, 128–132 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції журналу 29.01.2021